Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 0 8 2 5 2 1 2 2

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

Izpitna pola 2

Petek, 29. avgust 2008 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.
Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 35; vsaka naloga je vredna 17,5 točke.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenjevalec ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

I	II	III	IV

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pred vsak odgovor napišite številko vprašanja, na katero odgovarjate. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 1 prazno.

© RIC 2008

Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia

I. ODKLONSKOST IN DRUŽBENI NADZOR

Vir A

Ne poznamo mehanizmov nadzorstva, ki ne bi »vsiljevali« ubogljivosti, poslušnosti, podredljivosti, ki ne bi prilagajali vedenja, navadno vnaprej določenim vzorcem ali pričakovanjem, in ki ne bi skušali ljudi tako ali drugače pripravljati na sprejemanje pravil tistega ali tistih z močjo …

(Pečar, J. (1991): Neformalno nadzorstvo, Didakta, Radovljica, str. 30)

Vir B

Uradne statistike verjetno podcenjujejo obseg kriminala belih ovratnikov in gospodarskega kriminala v mnogo večji meri, kot podcenjujejo obseg kriminalitete na splošno. Posledica tega je, da uradna statistika prikazuje kriminaliteto pretežno kot vedenje delavskega razreda. Mnoge sociološke teorije obravnavajo družbeni razred kot ključ za pojasnjevanje kriminalne deviantnosti. Glede na naravo statistik o kriminaliteti, ki lahko dajejo zavajajoč vtis o odnosu med razredom in kriminaliteto, ta sklep morda ni upravičen. Različni razredi lahko storijo različne tipe kaznivih dejanj, vendar ni mogoče z gotovostjo trditi, da so nižji razredi precej bolj nagnjeni h kriminaliteti kot višji.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 412)

Vprašanja:

1. Kako imenujemo podredljivost, ubogljivost, sprejemanje vnaprej določenih vzorcev vedenja itd., ki jih omenja vir A?

   (1 točka)

2. Zakaj smo ljudje pripravljeni sprejeti vnaprej določene vzorce vedenja, družbene norme itd.? Navedite dva razloga za to.

   (2 točki)

3. Med katerima vrstama »mehanizmov nadzorstva« razlikujemo? Navedite ju in enega od njiju natančneje predstavite s tremi značilnostmi.

   (2,5 točke)

4. Opredelite pojem »kriminal belih ovratnikov«, ki ga omenja vir B. V odgovor vključite tudi dva primera dejanj, ki jih označujemo s tem pojmom.

   (3 točke)

5. Kratko pojasnite dva razloga za to, da dejanja, ki jih opredeljujemo kot kriminal belih ovratnikov, niso zastopana v uradnih statistikah.

   (3 točke)

6. Predstavite eno od teorij odklonske subkulture, ki kriminaliteto povezujejo z nizkim družbenim položajem.

   (3 točke)

7. Zakaj ni mogoče »z gotovostjo trditi, da so nižji razredi precej bolj nagnjeni h kriminaliteti kot višji«? (Vir B) Predstavite dva argumenta iz tistih socioloških teorij, ki dvomijo o večji kriminalnosti nižjih slojev.

   (3 točke)

II. SPOL IN SPOLNA RAZLIKA

Vir A

Eden od vplivnejših dejavnikov na žensko zaposlovanje je vtis moških, da zaposlene ženske zapostavljajo svoje poklicno delo zaradi skrbi za otroke. Ena od britanskih študij je raziskovala poglede menedžerjev, ki so vodili razgovore s kandidati za strokovna delovna mesta v zdravstvenih službah. Ugotovljeno je bilo, da so kandidatkam vedno zastavljali vprašanje, ali imajo, oziroma ali nameravajo imeti otroke, medtem ko istega vprašanja nikoli niso zastavljali kandidatom. Menedžerji so pojasnjevali svoje ravnanje predvsem z naslednjima argumentoma: s pričakovanjem, da bodo ženske pogosteje potrebovale dopust zaradi svojih otrok in da se jim bodo veliko posvečale na račun svoje kariere.

(Giddens, A. (1993): Sociology, Polity Press, Cambridge, str. 177)

Vir B

Večina ženskega dela je bila in je še vedno povezana z domom. Poučevanje, negovanje, tovarniško delo za proizvodnjo domačih proizvodov in prodaja na drobno so zaposlitve večine žensk v industrijsko razvitih deželah. Vzpon poklicev z »belimi ovratniki« je na seznam ženskih poklicev dodal manj pomembno pisarniško in tajniško delo. Četudi pisarniško delo ni domače opravilo, pa ima druge lastnosti, zaradi katerih ga je mogoče zlahka prilagoditi zaposlitveni vlogi ženske.

(Oakley, A. (2000): Gospodinja, Založba /*cf, Ljubljana, str. 88)

Vir C

Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnostih in spolu 2005

Dejavnosti	**Skupaj (v 000)**	**Ženske (v 000)**	**Delež zaposlenih žensk (%)**
Kmetijstvo	83	39	47
Rudarstvo	5	-	-
Predelovalne dejavnosti	278	104	37,4
Oskrba z elektriko, plinom, vodo	10	2	20
Gradbeništvo	59	4	6,8
Trgovina	111	60	54,1
Gostinstvo	41	25	61
Promet, skladiščenje, zveze	53	13	24,5
Finančno posredništvo	23	14	60,9
Poslovanje z nepremičninami, najem, poslovne storitve	62	28	45,2
Javna uprava, obramba, obvezno soc. zavarovanje	59	29	49,2
Izobraževanje	68	53	77,9
Zdravstvo	51	43	84,3
Druge javne, skupne in osebne storitve	37	19	51,4

http://www.stat.si/letopis/2006/12_06/12-03-06.htm?jezik=si (prevzeto 1. 2. 2007)

Vprašanja:

1. Opredelite pojem seksizma.

(2 točki)

2. Kako se seksizem kaže na trgu delovne sile? Opišite in pojasnite dva vidika. (Vir A)

(3 točke)

3. Poleg seksizma v splošnem pomenu se pojavlja tudi institucionalni seksizem. Pojasnite pojem.

(1 točka)

4. Kako sociologinja A. Oakley imenuje prenos tradicionalnih značilnosti družinskih in gospodinjskih vlog v poklicno delo žensk? (Vir B)

(2 točki)

5. Kako se ta pojav ohranja v družini?

(2 točki)

6. Preglejte podatke o zaposlitvi spolov v Sloveniji v viru C, ugotovite, katere tri panoge so najbolj feminizirane, in pojasnite, zakaj.

(2,5 točke)

7. Katera oblika segregacije spolov je razvidna iz preglednice v viru C?

(1 točka)

8. Kako Talcott Parsons razlaga delitev moških in ženskih vlog v družini in kako takšno delitev utemeljuje?

(4 točke)

III. RELIGIJA

Vir A

Leta 2000 se v primerjavi s prejšnjimi leti več mladih deklarira za vernike, toda iz odgovora na naslednje vprašanje (o obiskovanju verskih obredov – op. a.) je razvidno, da gre za bolj ohlapne vernike. Delež rednih in pogostih obiskovalcev namreč upada, narašča pa delež občasnih obiskovalcev.

(Ule, M., et al. (2002): Mladina 2000, Aristej, Maribor, str. 59)

Vir B

Durkheim poudarja pomembnost kolektivnega čaščenja. Družbena skupina se zbere na religioznih ritualih, ki so polni dramatike in spoštovanja. Njeni člani tako skupaj izražajo svojo vero v skupne vrednote in prepričanja. V tej zelo nabiti atmosferi kolektivnega oboževanja se krepi integracija družbe. Pripadniki družbe izražajo, sporočajo in izkušajo moralne vezi, ki jih povezujejo.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija, Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 455)

Vir C

Tako »za versko organizacijo velja, da izrazito gibanje v smeri ne-nadnaravnega pomeni krenitev po poti propadanja«. Če se to dogodi, se ljudje obrnejo k drugačnim verskim organizacijam, še posebno k novim sektam in kultom, ki bolj poudarjajo nadnaravno.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija, Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 463)

Vprašanja:

1. Imenujte in opredelite proces, s katerim se v sociologiji razlaga upad udeležbe pri cerkvenih obredih v modernih družbah. (Vir A)

   (2 točki)

2. Za moderne družbe so značilna tudi nova religijska gibanja. Pojasnite njihov odnos do verskih tradicij (krščanstva, hinduizma itd.).

   (2 točki)

3. Pojasnite pojem religijski (verski) pluralizem.

   (1 točka)

4. Katero družbeno funkcijo religije prepoznate v viru B? Navedite jo in pojasnite v skladu s funkcionalističnimi izhodišči.

   (3 točke)

5. Kratko pojasnite, zakaj nekateri sociologi dvomijo o funkcionalistični razlagi funkcije religije, ki ste jo prepoznali v viru B.

   (2 točki)

6. Naštejte še tri funkcije religij in eno kratko pojasnite.

   (3,5 točke)

7. Navedite religijski organizaciji, ki ju omenja vir C, in eno pojasnite z dvema značilnostma.

   (3 točke)

8. Katera tipa religijskih organizacij, poleg omenjenih v viru C, še poznamo?

   (1 točka)

IV. DELO IN PROSTI ČAS

Vir A

Delo proletarcev je z razširjanjem strojev in z delitvijo dela izgubilo sleherno samostojnost in s tem ves mik za delavca. Le-ta postane zgolj pritiklina stroja, od njega se zahteva le najenostavnejši, najbolj enolični, najlaže priučljiv prijem.

(Marx, K., Engels, F. (1971): Izbrana dela (Drugi zvezek), Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 596)

Vir B

V tem stoletju so bili strokovni poklici oziroma profesije eno najhitreje rastočih področij zaposlitvene strukture. Po Cuyu Routhu je delež profesij narasel od 4,05 odstotka zaposlenega prebivalstva leta 1911 na 20,1 odstotka leta 1985. Podoben trend je očiten v vseh zahodnih industrijskih kapitalističnih družbah.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi. DZS, Ljubljana, str. 66)

Vprašanja:

1. V razpravah o industrijski organizaciji dela se pogosto uporabljata pojma taylorizem in fordizem. Ob upoštevanju vira A pojasnite vsebino teh pojmov.

   (3 točke)

2. Organizacija dela, pri kateri je delavec »zgolj pritiklina stroja«, ima mnoge negativne posledice. Kako se poskušajo v sodobnih industrijskih organizacijah izogniti tem negativnim posledicam?

   (2 točki)

3. Nekateri sociologi menijo, da se z uvajanjem avtomatizacije in informacijske tehnologije v proizvodnjo temeljito izboljšujejo razmere za delo, drugi pa to stališče kritizirajo kot »mit tehnološke spremembe«. Pojasnite, kako kritiki dokazujejo, da nove tehnologije ne prispevajo k obogatitvi človekovega dela.

   (2 točki)

4. Karl Marx je bil prepričan, da organizacija dela, ki je opisana v viru A, vodi v odtujitev od dela. Pojasnite vsebino Marxove ideje o odtujenem delu.

   (3 točke)

5. Pojasnite dve razliki med poklicem in profesijo. (Vir B)

   (3 točke)

6. Ob upoštevanju vira B pojasnite dva vzroka naraščanja deleža profesij v strukturi zaposlenih v 20. stoletju.

   (2 točki)

7. Mnogi raziskovalci razlikujejo med primarnim in sekundarnim trgom delovne sile. Na katerem od teh dveh trgov v glavnem iščejo zaposlitev profesionalci? Pojasnite svoj odgovor.

   (2,5 točke)

Prazna stran